

شناخت
موسیقی دستگاهی
روایت محمد رضا
لطیفی

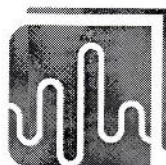
شناخت موسیقی دستگاهی ایران
(به روایت محمد رضا لطیفی)

پدیدآورندگان:

حمیدرضا جوان - ایرج ساعی ارسنی

سرشناسنامه	:	جوان، حمیدرضا، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	:	«شناخت موسیقی دستگاهی ایران» به روایت محمدرضا لطفی / پدیدآورندگان حمیدرضا جوان، ایرج ساعی ارسى
مشخصات نشر	:	تهران: کتاب نارون، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	:	۳۸۹ ص
شلیک	:	979-080-2621-82-4
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۳۸۶ - ۳۸۹.
موضوع	:	موسیقی ایرانی - دستگاه ها
موضوع	:	Music, Iranian - Dastgah
موضوع	:	لطفی، محمدرضا، ۱۳۲۵ - ۱۳۹۳.
موضوع	:	موسیقی ایرانی - ریتم و وزن
موضوع	:	Music, Iranian - Meter and rhythm
موضوع	:	موسیقی ایرانی - ضرب
موضوع	:	Music, Iranian - Zarb
موضوع	:	موسیقی - فرم
موضوع	:	Musical form
شناسه افزوده	:	ساعی ارسى، ایرج، ۱۳۳۱ -
رده بندی کنگره	:	ML ۳۴۴
رده بندی دیویی	:	۷۸۹/۱۶۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۷۳۶۴۷۵۷

انتشارات کتاب نارون

شناخت موسیقی دستگاهی ایران به روایت محمدرضا لطفی
پدیدآورندگان: حمیدرضا جوان - ایرج ساعی ارسى

چاپ و صحافی: آوین
صفحه آرا: نیما اقراری
طراح جلد: محیا دهقانی
چاپ سوم: ۱۴۰۲
شمارگان: ۵۰۰ جلد

شابک: 979-080-2621-82-4

«تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است.»

آدرس: خیابان انقلاب - خیابان اردیبهشت (خ منیری جاوید) - بن بست توحید - پ ۴ واحد ۳

تلفن: ۶۶۴۱۲۷۰۷-۸

برای دریافت نمونه‌های صوتی کتاب به وبسایت ما و یا کانال زیر مراجعه نمایید.

Telegram: @narvanketab www.narvanbook.ir @narvanketab

« سیاهه‌ی درونه »

- پیشگفتار ۹
- زندگی و آثار محمدرضا لطفی (۱۳۲۵-۱۳۹۳) ۱۱
- برخی واژه‌ها و اصطلاحات موسیقی ایرانی ۳۳

بخش نخست: دستگاه‌ها و آوازهای موسیقی رسمی ایران

- گفتار یکم: معرفی موسیقی دستگاهی یا موسیقی رسمی ایران ۳۹
- گفتار دوم: محورهای موسیقی ردیفی ایران ۴۷
- گفتار سوم: تفاوت موسیقی غربی با موسیقی ایرانی ۵۵
- گفتار چهارم: آن، در موسیقی رسمی ایرانی ۶۲
- گفتار پنجم: مایه در موسیقی ایران ۶۷
- گفتار ششم: مایه‌ها یا گوشه‌های فرعی در موسیقی ایران ۷۳
- گفتار هفتم: دستگاه‌ها و شعب‌آوازی و گوشه‌های آن‌ها ۷۸
- گفتار هشتم: ارتباط گوشه‌ها با مایه‌ها در موسیقی ایران ۸۴
- گفتار نهم: مدارهای اصلی و فرعی در موسیقی ایرانی ۹۰
- گفتار دهم: وجه تسمیه نام گوشه‌ها و چگونگی شکل‌گیری مکاتب موسیقی ایرانی ۹۷
- گفتار یازدهم: مکاتب موسیقی ایرانی ۱۰۲
- گفتار دوازدهم: عوامل مکاتب یا مشخصه‌های ردیف‌سازی ۱۰۹
- گفتار سیزدهم: مکتب موسیقی اصفهان ۱۱۵
- گفتار چهاردهم: مکتب تهران و مکتب تبریز و سایر مکاتب کوچک موسیقی ۱۲۴
- گفتار پانزدهم: تفاوت شیوه‌ی نوازندگی و مکتب و مکاتب فرعی ۱۳۱
- گفتار شانزدهم: مکاتب فرعی تار نوازی ۱۳۸
- گفتار هفدهم: بررسی و تجزیه و تحلیل موسیقی ردیفی ایران: دستگاه همایون ۱۴۳

گفتار هجدهم: مکاتب فرعی تارنوازی	۱۵۱
گفتار نوزدهم: بررسی و تجزیه و تحلیل ردیف موسیقی دستگاهی ایران: دستگاه همایون و گوشه‌های آن	۱۵۷
گفتار بیستم: بررسی و تجزیه و تحلیل آوازاها: بیات ترک	۱۶۴
گفتار بیست و یکم: بررسی و تجزیه و تحلیل آوازاها: ابوعطا	۱۷۰
گفتار بیست و دوم: بررسی و تجزیه و تحلیل آوازاها: دشتی	۱۷۶
گفتار بیست و سوم: بررسی و تجزیه و تحلیل آوازاها: افشاری	۱۸۲
گفتار بیست و چهارم: بررسی و تجزیه و تحلیل آوازاها: اصفهان	۱۸۸

بخش دوم: ضرب‌های ادواری و فرم‌های شعری در موسیقی ایرانی

گفتار بیست و پنجم: ضرب در موسیقی ایرانی	۱۹۴
گفتار بیست و شش: ریتم در موسیقی شرقی	۲۰۲
گفتار بیست و هفتم: ریتم‌ها و نحوه‌ی برخورد با ریتم‌ها و اکسنت‌ها	۲۱۰
گفتار بیست و هشتم: میزان در موسیقی ایرانی	۲۱۶
گفتار بیست و نهم: فراز در ضرب ادواری	۲۲۳
گفتار سی‌ام: چگونگی شکل‌گیری نقرات یا واحدهای ریز در شرق	۲۲۸
گفتار سی و یکم: مقایسه‌ی جاز و ضرب‌های ادواری موسیقی ایرانی	۲۳۴
گفتار سی و دوم: معرفی چند نوازنده‌ی برجسته‌ی ضرب در ایران	۲۴۳
گفتار سی و سوم: ضرب‌های ادواری	۲۴۷
گفتار سی و چهارم: سنت نقاره نوازی در ایران	۲۵۲
گفتار سی و پنجم: ریتم‌های ادواری و نقش آن در رابطه با مراسم مذهبی (۱)	۲۵۹
گفتار سی و ششم: ریتم‌های ادواری و نقش آن در رابطه با مراسم مذهبی (۲)	۲۶۷
گفتار سی و هفتم: نقش فرم‌های شعری در ضرب‌های ادواری: نقالی و فرم‌های شعری	۲۷۳
گفتار سی و هشتم: نقش فرم‌های شعری در ضرب‌های ادواری	۲۷۸

- گفتار سی و نهم : نقش فرم‌های شعری در ضرب‌های ادواری (فرم‌های شعری از بین رفته) ۲۸۵.....
- گفتار چهلیم: نقش فرم های شعری در ضرب‌های ادواری (فرم‌های ترجیع بند و قوآلی) ۲۹۰.....
- گفتار چهل و یکم: فرم اجرای ساز و آواز ۲۹۵.....
- گفتار چهل و دوم: مروری بر سازوکار ضرب‌های ادواری در موسیقی ایرانی ۳۰۱.....

بخش سوم: فرم در موسیقی ایرانی

- گفتار چهل و سوم: شناخت فرم‌های موسیقی ایرانی ۳۰۸.....
- گفتار چهل و چهارم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی تصنیف (۱) ۳۱۲.....
- گفتار چهل و پنجم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی : تصنیف (۲) ۳۱۸.....
- گفتار چهل و ششم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: تصنیف (۳) ۳۲۲.....
- گفتار چهل و هفتم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: پیش درآمد (۱) ۳۲۵.....
- گفتار چهل و هشتم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی : پیش درآمد (۲) ۳۲۸.....
- گفتار چهل و نهم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: پیش درآمدهای غیرسنگین یا تندتر از معمول ۳۳۲.....
- گفتار پنجاهم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی : رنگ‌ها (۱) ۳۳۷.....
- گفتار پنجاه و یکم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی : رنگ‌ها (۲) ۳۴۲.....
- گفتار پنجاه و دوم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی : چهار مضراب (۱) ۳۴۶.....
- گفتار پنجاه و سوم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی : چهار مضراب (۲) ۳۵۰.....
- گفتار پنجاه و چهارم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: ساز و آواز (۱) ۳۵۴.....
- گفتار پنجاه و پنجم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: فرم ساز و آواز - جواب ساز و آواز (۲) ۳۶۰.....
- گفتار پنجاه و ششم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی: ساز و آواز - جواب آواز (۳) ۳۶۵.....
- گفتار پنجاه و هفتم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی : ساز و آواز - جواب آواز (۴) ۳۶۹.....
- گفتار پنجاه و هشتم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: خوانندگی در فرم آواز ۳۷۵.....
- گفتار پنجاه و نهم: فرم در موسیقی ایرانی: محتوا، شیوه‌ها و نوع خوانندگی ۳۸۱.....

- گفتار سی و نهم : نقش فرم‌های شعری در ضرب‌های ادواری (فرم‌های شعری از بین رفته) ۲۸۵.....
- گفتار چهلیم: نقش فرم های شعری در ضرب‌های ادواری (فرم‌های ترجیع بند و قوآلی) ۲۹۰.....
- گفتار چهل و یکم: فرم اجرای ساز و آواز ۲۹۵.....
- گفتار چهل و دوم: مروری بر سازوکار ضرب‌های ادواری در موسیقی ایرانی ۳۰۱.....

بخش سوم: فرم در موسیقی ایرانی

- گفتار چهل و سوم: شناخت فرم‌های موسیقی ایرانی ۳۰۸.....
- گفتار چهل و چهارم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی تصنیف (۱) ۳۱۲.....
- گفتار چهل و پنجم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی : تصنیف (۲) ۳۱۸.....
- گفتار چهل و ششم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: تصنیف (۳) ۳۲۲.....
- گفتار چهل و هفتم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: پیش درآمد (۱) ۳۲۵.....
- گفتار چهل و هشتم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی : پیش درآمد (۲) ۳۲۸.....
- گفتار چهل و نهم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: پیش درآمدهای غیرسنگین یا تندتر از معمول ۳۳۲.....
- گفتار پنجاهم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی : رنگ‌ها (۱) ۳۳۷.....
- گفتار پنجاه و یکم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی : رنگ‌ها (۲) ۳۴۲.....
- گفتار پنجاه و دوم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی : چهار مضراب (۱) ۳۴۶.....
- گفتار پنجاه و سوم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی : چهار مضراب (۲) ۳۵۰.....
- گفتار پنجاه و چهارم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: ساز و آواز (۱) ۳۵۴.....
- گفتار پنجاه و پنجم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: فرم ساز و آواز - جواب ساز و آواز (۲) ۳۶۰.....
- گفتار پنجاه و ششم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی: ساز و آواز - جواب آواز (۳) ۳۶۵.....
- گفتار پنجاه و هفتم : شناخت فرم در موسیقی ایرانی : ساز و آواز - جواب آواز (۴) ۳۶۹.....
- گفتار پنجاه و هشتم: شناخت فرم در موسیقی ایرانی: خوانندگی در فرم آواز ۳۷۵.....
- گفتار پنجاه و نهم: فرم در موسیقی ایرانی: محتوا، شیوه‌ها و نوع خوانندگی ۳۸۱.....

زندگی و آثار محمدرضا لطفی (۱۳۹۳-۱۳۲۵)

زندگی

محمدرضا در ۱۷ دی ماه سال ۱۳۲۵ در شهر گرگان، در خانواده‌ای فرهنگی که پدر و مادر هر دو معلم بودند زاده شد. مادر از اهالی گرگان و پدر زاده‌ی خلخال بود، و از آن‌جا که در اثر شیوع بیماری وبا، تمام خانواده‌اش را از دست داده بود، به رودسر نزد یکی از اقوامش فرستاده می‌شود. این دو در دوران جوانی و زمانی که به معلمی اشتغال داشتند، طی فرمانی از رضاشاه که تمامی معلم‌های مجرد را ظرف سه ماه به ازدواج موظف کرده بود، با یکدیگر ازدواج کردند، و به مدت ۱۵ سال در ترکمن صحرا به معلمی پرداختند. پدر حرفه‌ی معلمی را رها کرد و به تجارت و زراعت پرداخت. لطفی پدر و مادر خود را عاشق و دوستدار موسیقی معرفی می‌کند، و اضافه می‌کند که پدرش خواننده و نوازنده‌ی تار نیز بوده است. وی معتقد است که صدای پدرش به صدای رضاقلی میرزا ظلی شباهت داشته است، اما بازنگ بیشتر. علاوه بر پدر، برادرش نیز نوازنده‌ی تار بود، که هردوی آن‌ها از طریق یکی از دوستان پدر با این ساز آشنا شده بودند. لطفی می‌گوید با تار برادرش بزرگ شده است و بیشتر تحت تأثیر تارنوازی وی بوده تا زندگی فرهنگی پدرش.

تحصیلات

لطفی در همان شهر گرگان تحصیلات عمومی‌اش را گذراند و در آغاز جوانی برای فراگیری ساز تار به تهران نقل مکان کرد. او در ابتدا در کلاس‌های شبانه‌ی هنرستان موسیقی نام‌نویسی کرد، و سپس به کلاس‌های روزانه نیز راه یافت. آشنایی لطفی با حسین علیزاده و داریوش طلایی نیز مربوط به همین سال (سال اول حضورش در هنرستان موسیقی) می‌باشد. وی به مدت پنج سال در کلاس‌های آزاد هنرستان

موسیقی به آموختن موسیقی نزد اساتیدی چون علی اکبر شهنازی و حبیب الله صالحی پرداخت. لطفی در دوره‌ی هنرستان به دعوت حسین دهلوی به ارکستر صبا رفت و به عنوان نوازنده‌ی تار مشغول به کار شد و در سال ۱۳۴۳ جایزه نخست موسیقی دانان جوان را نیز کسب نمود. پس از راه‌یابی به دانشگاه، در سال تحصیلی ۵۳-۱۳۵۲ زیر نظر محمدتقی مسعودیه، و با رساله موسیقی آوازی ایران - مکتب اصفهان و تبریز موفق به دریافت مدرک کارشناسی از دانشکده‌ی هنرهای زیبای تهران شد و در همان جا شروع به تدریس نمود. در سال ۱۳۵۳ به عضویت گروه علمی دانشکده موسیقی در آمد و به مدت یک سال و نیم مدیر گروه موسیقی دانشکده موسیقی هنرهای زیبای دانشگاه تهران بود تا این که در نهایت از این سمت استعفا داد.

مرکز حفظ و اشاعه موسیقی

لطفی پس از ورود به دانشگاه به مرکز حفظ و اشاعه موسیقی راه یافت و در این زمان در فراگیری ردیف‌های آوازی و سازی از اساتیدی مانند نورعلی خان برومند، عبدالله خان دوامی و سعید هرمزی نیز بهره جست؛ اما خیلی زود از مرکز حفظ و اشاعه خارج شد که گفته می‌شود دلیل آن مشکلات میان وی و داریوش صفوت، مدیر آن زمان مرکز، برای اعتقادات چپ گرایانه‌ی لطفی بوده است. ارشد تهماسبی معتقد است که لطفی این مرکز را از آن جهت که از راه اصلی خود منحرف شده بود، رها کرد و از آن خارج شد. لطفی اما رابطه‌اش را با نورعلی برومند حفظ کرد و به او وفادار ماند.

Recognition of Iranian Instrumental Music
(Mohamad Reza Lotfi)

Through the efforts of:
Hamid Reza Javan _ Dr. Iraj Saie Arasi

گفتارهای این کتاب در سه بخش دستگاهها و آوازهای موسیقی ایرانی، ضربهای ادواری و فرم های موسیقی ایرانی در پنجاه و نه فصل تنظیم یافته است. مخاطبین این گفتارهای ارزشمند موسیقیدانان، هنرآموزان پژوهشگران و البته آحاد توده علاقمند مردم به هنر موسیقی می باشند. در این مجموعه هدف محمدرضا لطفی ضمن آشنا ساختن مردم با فرهنگ موسیقایی ملی ایران زمین تعمق دریافت این فرهنگ در مقابل هجوم فرهنگهای بیگانه بوده است و علاوه بر تجزیه و تحلیل نکات فنی موسیقایی به نقد و بررسی های هنری نیز در این اثر می پردازد. گزیده مطالب این کتاب بیانگر این مهم است که از منظر نگاه ایشان و اکثر هنرمندان هنراصیل موسیقی ایران، لازمه سلوک در طریق این هنر، بهره مندی از سه اصل عشق، شور و شعور می باشد.

همراه با لوح فشرده